

มองธรรมถูกทาง

(. . .)

๒๕๕๕

(())

...

.

(

)

(. . .)

() .

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

สารบัญ

คำปรารภ

ก

มองธรรมถูกทาง มีสุขทุกที

-

" " " "

" " " "

!

(ป. อ. ปยุตฺโต)

!

!

:

หนังสือที่มาของข้อความเลือกสรร

๗๘

มองธรรมทุกทาง

มีสุขทุกที่

~ ๘ ~

เขียนพระพุทธบิดา

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ถึงฤดูที่ประดาด้านไม้ ซึ่งได้ผลัดใบเก่าทิ้งไป ต่างผลิดอกออกผลใหม่ ดอกสีแดงจัดจ้า สดใสงวาวราวกะมิเปลวส่องประกาย ข้าแต่องค์พระมหาวิระ เป็นกาละอันเหมาะสมแล้วที่จะทรงอนุเคราะห์หมู่พระญาติวงศ์

ข้าแต่องค์พระวิระเจ้า หมู่ไม้ทั้งหลายมีดอกบานสะพรั่ง นำรื่นรมย์ใจ ส่งกลิ่นหอมฟุ้งตระหลบไปทั่วทิศโดยรอบ ทิ้งใบเก่าแล้ว กำลังออกผลใหม่ เป็นกาลสมัยอันเหมาะสมที่จะเสด็จจากที่นี้ออกทรงดำเนิน

ไม้ต้นมีผลขนาดย่อม อย่างมะพลับ และมะหาด รสชื่นใจ มีเปลือกสีเหลืองสวยดั่งสีทอง หาได้ตลอดทุกเวลา ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงมหายศชัย บัดนี้เป็นกาลสมัยอันเหมาะสมที่จะเสด็จครวไถ

ไม้เถลนานาชนิด ที่เป็นคล้ายอย่างนี้ มากมายเป็นอเนก มีผลห้อยย้อยระย้าอยู่ทั้งสองข้างทาง ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงยศใหญ่ บัดนี้เป็นเวลาที่ควรจะเสด็จครวไถ

จำปา ช้างน้ำว กากะทิง ส่งกลิ่นหอม ยามลมรำพายพัดยอดที่มีดอกสะพรั่ง เต็นตา ดังว่ามีใจอาทร พวกนั้นน้อมกึ่งกรลงมา นบถวายนุชาต์ช่วยกลิ่นสุคนธ์ ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงมหายศชัย บัดนี้เป็นเวลาที่ควรจะเสด็จครวไถ

เหล่านั้นแก้ว นกสาลิกา มีสีสนงามวิจิตร รูปสวย เสียงไพเราะ บินขึ้นบินลงไปมา กลุ้มรุ่มยอดไม้ ชั้นร้องอยู่สองข้างทาง พากันส่งเสียงกู่กันไปกู่กันมา บัดนี้เป็นเวลาที่พระองค์จะได้ทรงเห็นพระชนกแล้ว

ประดาสระน้ำ ทะเลสาบ มีพากฝั่งชายท่างามราบเรียบ น้ำรินรมย์ ดารดาษไปด้วยทราวสีขาว เต็มเปี่ยมด้วยน้ำที่มีรสสดชื่น เป็นที่ซึ่งหมู่ชนลงไปอาบและดื่มกิน งามโดดเด่นอยู่เสมอแก่สายตา เป็นสมัยอันเหมาะที่จะทรงทัศนาวพระประยูรญาติ

ถึงที่โน้น ถึงที่โน่น ก็มีสระโบกขรณี ที่ดารดาษด้วยดอกบุญทริก ดาษตินด้วยดอกปทุม อยู่ทั้งสองข้างทาง สวยงาม มีน้ำที่ชนทั้งหลายลงไปสรงสนานได้ เป็นกาลสมัยอันเหมาะที่จะเสด็จไปทรงเยี่ยมเยียนพระประยูรญาติแล้ว

ทั้งสองข้างแห่งหนทางดำเนิน ประชาชนที่อยู่กันเป็นชุมชนคับคั่ง เป็นคาม เป็นนิคม มีศรัทธา มีความเลื่อมใส นับถือพระรัตนตรัย ประชาชนเหล่านั้นก็จะได้สัมฤทธิ์ความคิดหวังอย่างสมบูรณ์ด้วย เป็นกาลสมัยอันเหมาะแล้วที่จะเสด็จไปทรงเยี่ยมพระญาติวงศ์...

เมื่อใจสะอาด ธรรมชาติมีสุขให้

“รมณียา อานนฺท เวสาลี, รมณียํ อุเทนเจติยํ ...”
(! ,)

พระมหากัสสปะ ผู้บ่าวาศอุปาทาน ไร้ขาดวิเลส ทำกิจเสร็จแล้ว
กลับจากบิณฑบาต ขึ้นสู่ภูเขา เขาจิตพินิจธรรม

ภาคพื้นภุมมา เป็นที่ร่าเริงใจ มีต้นกุ่มมากมายเรียงรายเป็นทิว
แถว มีเสียงช้างร้องก้องกังวาน เป็นรมยสถาน ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้
รื่นรมย์

ขุนเขาสีเขียวมรกตงดงาม เต็ม มีธารน้ำเย็นใสสะอาด ดารดาษ
ด้วยผืนหญ้าแผ่คลุม มีสีเหมือนแมลงค่อมทอง ถิ่นขุนเขาทำใจเรา
ให้รื่นรมย์

ยอดภูผาสู่ตระหง่านเทียมเมฆ เขียวระยิบ มองเห็นเหมือน
เป็นปราสาท กัมปนาทด้วยเสียงช้างคำรนร้อง เป็นที่ร่าเริง ถิ่นขุนเขา
ทำใจเราให้รื่นรมย์

พื้นภูผาน้ำรื่นรมย์ ชุ่มฉ่ำด้วยน้ำฝน เป็นที่อยู่อาศัยของเหล่า
ฤๅษี แข็งแข็งด้วยเสียงนกยูง ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์

แดนตอยถิ่นไพร ไม่พลุกพล่านด้วยผู้คน มีแต่หมู่ไม้โอชะพาคัย
ต้นตาใบดัดด้วยหมุ่นกานานาหลากหลาย ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้รื่นรมย์

ผืนแผ่นดินลั่นวุ่นหนาใหญ่ เป็นแหล่งน้ำใสสะอาด เกศีบนกล่น
ด้วยค้างและมฤคชาติ ดารดาษไปด้วยสาหร่าย ถิ่นขุนเขาทำใจเราให้
รื่นรมย์ ...

รักของพ่อแม่ ทั้งรักแท้ และรักยั้งยืน

ความรักแบบที่ ๑

ความรักแบบที่ ๒

แบบที่ ๑

(

)

แบบที่ ๒

(

)

วาคะ

เมตตา

สุขด้วยกัน

ใจดี มีความสุข

อยู่เป็น

IQ

EQ emotional intelligence "

" " "

emotion ()

Emotion " "

"อารมณ์"

" " "ภาวะจิต"

positive

emotions ()

negative emotions

-

-

เรียกให้เป็นวิชาการว่า *ภาวะจิตดีเพื่อชีวิต* กับ *ภาวะจิตดีเพื่อสังคม*
ชุดแรก

(

)

ความร่าเริงเบิกบานใจ

“ปาโมซุซพหุโล

ภิกขุ ทุกขสสันตํ กวิสสติ”

ความอึดใจ ปลื้มใจ

ความอ่อนคลาย

ปัสสัทธิ

(ความเครียด
)

ความจำขึ้นรีนใจ

ภาวะจิตตั้งมั่น

ปราโมทย์

ปิติ ปัสสัทธิ สุข สมามิ

"กัมมณี" ()

ใจดี ให้เขามีความสุข

ชุด ๒ ที่แผ่อกนอกอกตัว

๔

พรหมวิหาร ๔

๑. เมตตา คือ ความรัก

๒. กรุณา คือ ความสงสาร

๓. มุทิตา คือ ความชื่นบานพลอยยินดี

๔. อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง

๑. เมตตา

๒. กรุณา

๓. มุทิตา

๔. อุเบกขา

เดื่อดร้อน

ในสถานการณ์ที่เขาได้ดีมีสุขเจริญยิ่งขึ้น

(ทั้งสี่ข้อนี้ ใช้ฝึกสมาธิได้หมด)

ใจดี ภายพลอยมีสุขภาพ

โกรธ ()

เมตตา

emotions)

(

- negative

ปิติ

เราทั้งหลายไม่มีอะไรกังวล อยู่เป็นสุขสบายนักหนา จะ
มีปิติเป็นภักษา เหมือนดั่งเหล่าเทวาพวกอาภัสสรพรหม

นักแก้ปัญหา เริ่มด้วยปัญญาที่รู้ทุกซ

pessimism

life existence suffering

the land of smile

()

กิจในอริยสัจ หน้าที่ต่ออริยสัจ

ปริญญา ต้องรู้ทันมัน

ทุกข์ เราต้องรู้เท่าทัน แต่เราไม่มีหน้าที่เป็นทุกข์

ปริญญา

ทุกข์ สำหรับปัญญาจู้...

ทุกข์ ต้องมองให้เห็น – สุข ต้องมีให้เป็น

relative

“นิโรธ”

การไม่เกิดขึ้นแห่งทุกข์

สุขจึงจัดอยู่ในฝ่ายนิโรธ

“

”

สุข

เราควรมี

เพิ่มขึ้น ๆ

. นิโรธ ตั้จฉนิกิริยา หรือทำให้

. มรรค ภาวนา

พูดอย่างสั้นว่า พุทธศาสนาสอน ให้รู้ทันทุกข์ และ ให้อยู่เป็นสุข
หรือ

ทุกข์สำหรับเห็น แต่ สุขสำหรับเป็น

เพราะฉะนั้น

วัตถุประสงค์เรื่องใหญ่ ต้องจัดการให้ดี

วินัย

กรรมวินัย

วินัย

“ ”

“ปัจจัย”

นิสสัย ๔

“ ” “ ” “ ” “ ”

“ ”

“ ”

ธรรม

วินัย

สบาย ทั้ง ๗

ตีป่ายะ

"สบาย"

" "

(มองที่จะไม่ต้องทำ)

แต่ หรือ หมายถึง

(มุ่งเพื่อการที่จะทำ)

ตัวอย่าง

สัปปายะ สบาย

สัปปายะ ๗ สบายทั้ง ๗

. อุตฺตฺสบาย (อุตฺตฺสัปปายะ)

. อาหารสบาย (อาหารสัปปายะ/โภชนสัปปายะ)

. อาวาสสบาย หรือ (อาวาสสัปปายะ/เสนาสนสัปปายะ)

. บุคคลสบาย (บุคคลล้นพละ)

. อริยาบถสบาย (อริยาบถล้นพละ)

. โคจรสบาย (โคจรล้นพละ)

. สวรรค์สบาย (ธรรมล้วนล้นพละ/ภัสสรล้วนพละ)

เมื่อทรัพย์และอำนาจ
มาเป็นเครื่องมือของธรรม

(ป. อ. ปยุตฺโต)

๓๕

ธรรมโองการ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัววิยทัสสี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ
ไม่ทรงถือว่า ยศหรือเกียรติจะเป็นสิ่งมีประโยชน์มาก เว้น
แต่จะทรงปรารภนายศหรือเกียรติเพื่อความมุ่งหมายนี้ว่า
ทั้งในบัดนี้และเบื้องหน้า ขอประชาชนทั้งหลายจงตั้งใจ
สดับฟังคำสอนธรรมของข้าฯ และจงปฏิบัติตามหลักความ
ประพฤตินามธรรม

ธรรม ทำไมต้องมีทรัพย์และอำนาจเป็นเครื่องมือ

และ

ของ

คติ ๒

หรือ

“สันโดษ” ต้องรับใช้ “ไม่สันโดษ”

?

“ ”

%

!

- ให้สันโดษในสิ่งเสพ
- แต่ ให้ไม่สันโดษในกุศลธรรม หรือพูดให้คนยุคนี้เข้าใจง่ายขึ้นว่า

“ไม่สันโดษในกุศลธรรม”

- ภิกษุทั้งหลาย เรารู้เข้าใจถึงคุณของธรรม ๒ ประการ คือ*
๑. ความเป็นผู้ไม่สันโดษในกุศลธรรมทั้งหลาย
 ๒. ความเป็นผู้ไม่ระย่อในการบำเพ็ญเพียร

* เรียกว่า *อุปัฏฐกาตธรรม* แปลว่า ธรรมที่พระพุทธเจ้ารู้เข้าใจถึงคุณ ธรรม ๒ ข้อชุดนี้ เป็นหลักทั้งในพระสูตรและอภิธรรม, ในพระอภิธรรม มีในมกติกาล ๒ (อภ.มก.๒๐/๒๕๑; อภ.ส.๓๔/๑๕)

อธิบายข้อ ๕

()

()

()

หมายความว่า

สันโดษในวัตถุ

ไม่สันโดษในกุศลธรรม

สันโดษในวัตถุ

ไม่สันโดษในกุศลธรรม

-

-

.

.

.

“เรียบง่าย” ต้องไม่ใช่ “มักง่าย”

“ไม่สันโดษในกุศลธรรม”

()

"สุข แต่เสียม"

ง่ายไปง่ายมา กลายเป็นมันง่าย

พระพุทธเจ้าไม่เคยตรัสว่า สันโดษเพื่อความสุข แต่สันโดษ
แล้วเป็นสุข อันนั้นถูกต้อง

สันโดษทำให้เป็นสุข แต่ไม่ใช่สันโดษเพื่อความสุข

สันโดษทำให้คนขี้เกียจได้

	สันโดษ	เพียร	
(ศรัทธา	ปัญญา)
	สันโดษ	ความเพียร	
()

จงทำว่า สันโดษเพื่อให้พร้อมที่จะเพียร และเมื่อเพียรทำการ
ไปโดยมีสันโดษ ก็จะมีความสุขในการทำการนั้นด้วย

อนิจจัง! ปลงได้ แต่ระว่างจะกลายเป็นประมาท

อนิจจัง

" "

" !"

!

"ปลง"

"ปล่อยวาง"

“ปลง” “ปล่อยวาง”

สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา, เขอ
 ทั้งหลาย จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม

ตอนที่ ๑

ตอนที่ ๒

“จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม”

ปัจฉิมวาจา

เพราะฉะนั้น เห็นอนิจจัง ปลงได้ แต่ต้องไม่ประมาทด้วย

จะจุดหมาย เมื่อปล่อยวางได้ โดยไม่ปล่อยปละละเลย

สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา, เขอ
ทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม

เราบอกว่า

แต่ท่านสอนว่า

ของเรา

แต่ของท่าน

?

()

เขาแค่ "กรรมดา" ที่เราเข้าใจ ก็ไม่ตรงกับที่ท่านสอนไว้
"กรรมดา" แบบของเรา

()

"กรรมดา" แบบของท่าน

พอจับจุดนี้ได้ ก็มองเห็นปมปัญหา รู้ว่าทำไม และเห็นทางแก้ไข
ของเรา

()

แต่ของท่าน

()

ของเรา

ของท่าน

“ปล่อยวาง”

“ปล่อยปละละเลย”

()

อนิจจัง

ไม่ประมาท

ก)

ข)

ค)

ไม่นานนัก ก็จะจากจะพรากกันไป

อย่าให้ต้องเสียใจหรือเสียดายภายหลังว่าเราไม่น่าจะเข้าไป

ง)

()

จ)

พูดให้สั้นว่า

(= เขา

ประโยชน์จากอนิจจังได้)

พูดอีกอย่างว่า

ทำจิต

ทำกิจ

ระวัง! ยึดมั่น ในความไม่ยึดมั่น

ยึดมั่นถือมั่น

ไม่

“ความยึดมั่น ในความไม่ยึดมั่น”
()

‘ไม่ยึดมั่น’

มี

นาย ก. ไม่มีนาง ข.

สำหรับปุถุชน ความไม่ยึดมั่นถือมั่นเป็นได้แค่เครื่องฝึกตน
เท่านั้น

“เราฝึกตนในความไม่ยึดมั่น”

ถ้าไม่ยึดมั่นแท้ จะแน่วแน่ในการสร้างสรรค์

“ไม่ยึดมั่นถือมั่น”

(ป. อ. ปยุตฺโต)

๕๓

()

วินัย

นี่แหละ วินัย

-

สมมติ

"มติร่วมกัน"

พระอรหันต์จึงเป็นผู้พร้อมที่สุด ที่จะปฏิบัติตามวินัย
หรือกฎกติกาที่เป็นสมมติ และเป็นผู้นำในการปฏิบัติตามสมมติที่
ชอบธรรม

ปล่อยวางได้ แต่ไม่ปล่อยปละละเลย

พระเจ้าอโศก อีกที!

“ ”
()
()
)
ตั้งคำถามว่า: - ?
:

กรรมวิชัย

สุขคือโอกาส ทุกข์คือแบบฝึกหัด

แต่ตามปกติ

“สัพพะ วัต ชีวาม” - “

”

ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสุขนั้น น่าสนใจ แต่หลักที่นำรู้ไว้ก่อนแต่ต้น คือ **วิธีปฏิบัติต่อความสุข** (รวมทั้งต่อความทุกข์) ที่ตรัสไว้ ๔ ข้อ คือ

๑. ไม่เอาทุกข์ที่บดนมตนที่มีได้ถูกทุกข์บีบเค้น
๒. ไม่ละทิ้งความสุขที่ชอบธรรม
๓. ไม่สยบหมกมุ่น(แม้แต่)ในความสุขที่ชอบธรรมนั้น
๔. เพียรพยายามหาเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไป
(โดยนัยคือ เพียรปฏิบัติให้ถึงสุขที่ประณีตขึ้นไปจนสูงสุด)

(

)

๑ ไม่เอาทุกข์ที่บวมตนที่ไม่ได้โดนทุกข์

๒ ไม่ละทิ้งสุขที่ชอบธรรม

“

”

เขาได้เราเสียเราอด เขาสุขเราก็ทุกข์

เหมือนความรักของพ่อแม่ ที่อยากให้ลูกเป็นสุข แล้วก็พยายาม

๓ ไม่สยบมัวเมาในความสุขแม่ที่ประณีต

เพราะแม่แต่ในการเสพความสุขที่ชอบธรรมนั้น เราก็อาจปฏิบัติผิดได้

"สุข"

๔ เพียรทำเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไป

มโนมย: ปัจจยพิเตษในธรรมชาติ

ปัญญา เจตนา

ปัญญา

เจตนา

" "

บุคคล หน่วยแห่งสังคม
ชีวิต หน่วยแห่งธรรมชาติ

บุคคล

สังคม

ชีวิต ธรรมชาติ

เพราะไม่รู้จุดแยกจุดโยงปัจจัยทางสังคมให้ถึงธรรมชาติ

เจตนาที่สะอาด

ปัญญาที่สว่าง

(ปัญญาสูง+เจตนาใส)

"วิწყ" (

)

ผลกรรม

()

_____ ที่เป็นกฎธรรมชาติ

ปัญญา

วินัย

(กฎระเบียบกติกาข้อบัญญัติ และการปฏิบัติจัดการตามนั้น; กฎหมาย
และ การปกครอง)

ผลกรรม

ที่เป็นบัญญัติแห่งวินัย

ใครรอบ ก็คือไม่รู้กรรมนั่นเอง

วินัย

ประชาธิปไตย อย่าให้ไร้ความหมาย

วิฤตธรรณ

ตั้งตัวอย่าง ต่อไปนี้

๐

๐

๐

๐

๐

๐

๐

๐

๐

วิกฤตแห่งคุณภาพของคน

วงจรบาป

ถึงจะมีวันที่พูดได้ว่า

พัฒนาคุณภาพคนไทย

ใน

มองธรรมดูทาง มีสุขทุกที

เยี่ยมพระพุทธรูปิตา

- อป.อ.๒/๓๑๘-๓๒๔

เมื่อใจสะอาด ธรรมชาติมีสุขให้

- ชุ.เถร.๒๖/๔๙๘/๔๑๐

รักของพ่อแม่ ทั้งรักแท้ และรักยั่งยืน

- , ๗-๑๐

ใจดี มีความสุข

- , ๑๐๐

ใจดี ให้เขามีความสุข

- , ๑๐๔

ใจดี กายพลอยมีสุขภาพ

- , ๑๐๕

นักแก้ปัญหา เริ่มด้วยปัญญาที่รู้ทุกข์

- , ๑๘-๒๐

ทุกข์ ต้องมองให้เห็น - สุข ต้องมีให้เป็น

- , ๒๐-๒๑

วัดถุนี่เรื่องใหญ่ ต้องจัดการให้ดี

- , (ต้นเล่ม)

สบาย ๗

- , ๑๖-๑๗

เมื่อทรัพย์และอำนาจ มาเป็นเครื่องมีของกรรม

- , ๑๙-๒๒

กรรม ทำให้ต้องมีทรัพย์และอำนาจเป็นเครื่องมือ

- , ๒๒-๒๔

“สันโดษ” ต้องรับใช้ “ไม่สันโดษ”

- , ๓๘๗-๓๙๓

“เรียบง่าย” ต้องไม่ใช่ “มีกล้วย”

- , ๓๘๗-๓๙๓

อนิจจัง! ปลงได้ แต่ระวังจะกลายเป็นประมาท

- คำ , ๒๙๘

ลุดุดหมาย เมื่อปล่อยวางได้ โดยไม่ปล่อยปละละเลย

- คำ , ๒๙๘

ระวัง! ยึดมั่น ในความไม่ยึดมั่น

- คำ , ๑๕๕-๑๕๘

- คำ

- คำ , (ช่วงต่อจากกลางเล่ม)

- คำ บทว่าด้วย “นิพพาน”

ถ้าไม่ยึดมั่นแท้ จะแน่วแน่ในการสร้างสวรรค์

- (เหมือนเรื่องก่อน)

พระเจ้าอโศก อีกที!

- , ๔๖๘-๔๖๙

สุขคือโอกาส ทุกข์คือแบบฝึกหัด

- , ๓๑ หน้า

- , ๑๑๔, ๑๒๑

มนุษย์: ปัจจัยพิเศษในธรรมชาติ

- , ๔๖๕

ประชาธิปไตย ขอให้ไว้ความหมาย

- , ๘๑-๘๕